

QUÈ ÉS EL CENTRISME?¹

Lev Trotski

28 de maig de 1930

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “Qué es el centrismo”, en, *Escritos*, Tomo I 1929-30, volumen 4, Editorial Pluma, Bogotá, 1977, pp. 921-932.

En *Le Cri du Peuple*, publicat pel bloc de monattistes i la camarilla “municipal” del POP, Chambelland dirigeix una carta oberta als dirigents “centristes” de la Federació de Mestres. No m’ocuparé de la carta en si, totalment desproveïda d’idees revolucionàries. Hi ha un sol punt d’interès. Chambelland titlla els comunistes de “centristes”. La seua idea (perquè crec, malgrat tot, que ací s’expressa una idea) és probablement la següent: en un extrem de l’espectre polític s’hi ubiquen els que recolzen l’autonomia sindical, o siga els amics de Monatte junt amb el POP; en l’altre estan els que recolzen la subordinació dels sindicats al partit, o siga la direcció oficial de la CGTU. I en un punt intermedi estan els comunistes de l’Oposició, que lluiten tímidament per l’“autonomia” però no volen arriscar-se a trencar amb el comunisme.

Aquests, doncs, són centristes, perquè s’ubiquen en el centre. Ara que l’Oposició d’Esquerra acaba de sortir d’una guerra contra el centrisme, Chambelland anuncia una contradicció interna que, a primera vista, sembla atorgar-li la victòria sense ni tan sols lluitar.

Per a un naturalista no hi ha res insignificant en el món de la naturalesa. Per a un marxista, res que tinga a veure amb el món de la política és insignificant. La classificació de Chambelland, malgrat ser superficial, ens brinda l’oportunitat de precisar alguns conceptes revolucionaris.

És el que tractarem de fer.

És un error fonamental creure que el “centrisme” és una descripció geomètrica o topogràfica, com en un discurs. Per a un marxista, els conceptes polítics no es defineixen per les seues característiques formals sinó pel seu contingut de classes, enfocat des d’un punt de vista ideològic i metodològic. Les tres tendències del moviment obrer contemporani (*reformisme, comunisme i centrisme*) deriven inexorablement de la situació objectiva del proletariat sota el

règim imperialista de la burgesia.

El *reformisme* és el corrent sorgit dels estrats superiors i privilegiats del proletariat, que reflecteix els seus interessos. Especialment en alguns països, l'aristocràcia i la burocràcia obreres conformen una capa molt important i poderosa amb una mentalitat que en la majoria dels casos és petitburgesa en virtut de les seues condicions d'existència i formes de pensar; però han d'adaptar-se al proletariat puix que és a coll d'ell que arribaren al cim. Els més elevats d'aquests elements arriben al poder i benestar suprems pels canals del parlamentarisme burgès.

Un Thomas, un Macdonald, un Herman Mueller o un Paul Boncour encarnen al gran burgès conservador que manté en part una mentalitat petitburgesa i, més freqüentment, l'actitud hipòcrita del petit burgès vers la base proletària. Amb d'altres paraules, tenim, en un tipus social únic, el producte dels sediments de tres classes diferents. La relació entre elles és la següent: el gran burgès dóna ordres al petit burgès i aquest fustiga els obrers. El fet de saber si el gran burgès permet a Thomas que vaja a visitar-lo (entrant per la porta de servei) a sa casa, al seu banc o al seu ministeri, o si, per contra, li dóna participació en la seua riquesa i en les seues idees és un factor que, tanmateix que secundari, no manca d'importància. L'etapa imperialista de l'evolució, que agreuja constantment les contradiccions, freqüentment obliga la burgesia a transformar als principals grups reformistes en vertaders activistes dels seus monopolis i maniobres governamentals. Aquesta és la característica del nou (i molt major) grau de dependència dels reformistes respecte de la burgesia imperialista i li dóna un segell molt més particular a la seua psicologia i a la seua política, fent-los aptes per a prendre directament el timó dels assumptes de l'estat burgès.

A aquesta capa superior de "reformistes" és als que menys s'aplica la frase "no tenen res a perdre sinó les seues cadenes". Tot el contrari: per a tots aquests primers ministres, ministres, intendents, diputats i líders sindicals, la revolució socialista significaria l'expropiació de les seues posicions privilegiades. Aquests guardians del capital no protegeixen únicament la propietat *en general*, sinó principalment *la seua* propietat. Són els enemics aferrissats de la revolució d'alliberament del proletariat.

Contra el reformisme, una *política revolucionària i proletària* (comunista marxista) comporta per a nosaltres un sistema de lluita ideològica i metodològica que apunta primer a l'enderrocament revolucionari de l'estat burgès amb el mètode d'unir el proletariat sota el signe de la dictadura i reorganitzar després la societat de manera socialista.

Només la minoria més avançada (el sector més conscient i audaç de la classe

obrera) pot prendre la iniciativa del compliment d'aquesta tasca, minoria que (basant-se en un programa clarament definit i científicament elaborat, posseïdora d'una gran experiència de lluita obrera) concentra entorn d'ella una majoria sempre creixent del proletariat amb la perspectiva de fer la revolució socialista. Mentre dure el capitalisme, que li imposa idees perniciososes al proletariat, no pot esperar-se que desapareguen les diferències entre el partit (producte de la selecció ideològica) i la classe (producte automàtic del procés de producció). Només després de la victòria del proletariat (caracteritzada per un autèntica recuperació econòmica i cultural de les masses, és a dir, pel procés de liquidació de les classes) el partit podrà dissoldre's a poc a poc en les masses treballadores fins que, igual que l'estat, desapareixerà. Només els xerrameques o els mandarins de sectes estèrils poden parlar de revolució proletària i alhora negar el paper de l'avantguarda comunista.

Així, els dos corrents *fonamentals* de la classe obrera mundial són el socialimperialisme d'una banda i el comunisme revolucionari per l'altra. Entre aquests dos pols hi ha una sèrie de corrents i agrupacions de *transició* que canvien constantment de vestidura i es troben sempre en estat de transformació i desplaçament: a vegades es desplacen del reformisme vers el comunisme, altres del comunisme vers el reformisme. Aquests corrents *centristes* no tenen, i la seua naturalesa no els permet tenir, una base social ben definida. Mentre el comunisme és el capdavanter de la classe obrera i el reformisme representa els interessos de la seua cúpula privilegiada, el centrisme reflecteix el procés transicional al si del proletariat, les distintes onades dins de les seues distintes capes i les dificultats que destorben l'avanç cap a posicions revolucionàries definitives.

Precisament per això les organitzacions centristes de masses mai són estables ni viables.

És cert que sempre hi haurà en la classe obrera una capa de centristes crònics, que no volen seguir amb el reformisme fins a les últimes conseqüències però que són orgànicament incapaços de convertir-se en revolucionaris. Un exemple d'aquest tipus d'obrer centrista honest fou, a França, el vell Bourderon. Un altre exemple més brillant i notable fou (aquesta vegada en Alemanya) el vell Ledebour. Per la seua banda, les masses mai romanen molt de temps en aquesta etapa transicional: s'uneixen conjunturalment als centristes i després avancen per a unir-se als comunistes o tornen als reformistes, llevat que caiguen, per un temps, en la indiferència.

Així fou com l'ala esquerra del Partit Socialista francès esdevingué en un partit comunista, abandonat als seus dirigents centristes en el camí. El Partit Socialdemòcrata Independent d'Alemanya, en canvi, desaparegué, i els seus

militants anaren tots a parar al comunisme o a la socialdemocràcia.

De la mateixa manera, la Internacional “Dos i Mitja” desaparegué de la terra.

Hom pot observar el mateix fenomen en el terreny del sindicalisme: la “independència” centrista dels sindicats britànics que s’afiliaren a Amsterdam es transformà en l’amsterdamisme més “groc” amb la política traïdora en el moment de la vaga general.

Però la desaparició de les organitzacions que citem mes dalt a manera d’exemple no significa, de cap manera, que el centrisme haja dit la seua última paraula, com afirma la burocràcia comunista, la pròpia ideologia de la qual és molt afí a la del centrisme. Certes organitzacions o corrents de masses ben definides quedaren reduïdes al no-res en la postguerra immediata, quan la mobilització obrera europea caigué en reflux. L’agreujament actual de la crisi mundial i la inqüestionable radicalització de les masses provocaren inexorablement el sorgiment de noves tendències centristes al si de la socialdemocràcia, els sindicats i les masses no organitzades.

No és de descartar que els nous corrents centristes tornen a fer sorgir alguns vells dirigents centristes. Però, novament, no serà per molt de temps. Els polítics centristes del moviment obrer s’assemblen molt a la gallina que cova ous d’ànec i després es lamenta amargament a la vora del llac: què desvergonyits són aquests xiquets que abandonen a la seua gallina “autònoma” per a nedar en les aigües del reformisme o del comunisme! Si Chambelland vol prendre’s la molèstia, li resultarà fàcil trobar al seu voltant a diverses gallines respectables abocades en aquest moment a covar ous reformistes.

En el passat, la burocràcia obrera, sempre i en totes bandes, es cobria amb el principi d’“autonomia”, “independència”, etcètera, per tal d’assegurar *la seua pròpia* independència respecte dels obrers; com podia l’obrer controlar la burocràcia si aquesta prenia com a consigna algun principi? Com és sabut, durant molt de temps els sindicats alemanys i britànics proclamaren la seua independència de tots els partits; els sindicats nord-americans segueixen enorgullint-se d’això. Però, com hem demostrat anteriorment, l’evolució del reformisme, que l’ha lligat definitivament a l’imperialisme, impedeix als reformistes emprar el rètol de l’“autonomia” amb tanta facilitat com abans. Els centristes, que s’aferren més que mai a aqueix rètol, probablement aprofiten aquesta circumstància. ¿Que potser la seua característica no és la de conservar zelosament l’“autonomia” de les seues vacil·lacions i la seua hipocresia enfront del reformisme i al comunisme?

Així és com la idea de l’autonomia, que en la història dels moviments obrers del

món ha estat principalment atribuït del reformisme, és avui la marca del centrisme.

Però, de quin tipus de centrisme?

Ja demostrarem que el centrisme sempre canvia de posició: es desplaça cap a l'esquerra i el comunisme, o cap a la dreta i el reformisme.

Si Chambelland fes una ullada a la història del seu grup (encara que no siga més que des del començament de la guerra imperialista), li seria fàcil descobrir-hi la confirmació del que estic dient. En l'actualitat, els sindicats "autònoms" es desplacen d'esquerra a dreta, del comunisme al reformisme, inclús han rebutjat el nom de comunistes. Això els emparenta amb el POP, que segueix la mateixa evolució però de manera més desorganitzada.

Quan es desplaça cap a l'esquerra i allunya les masses del reformisme, el centrisme compleix una funció progressiva; sobra dir que això no ens impedirà, arribat el cas, seguir denunciant la hipocresia del centrisme, ja que la gallina progressiva quedarà abandonada, prompte o tard, a vores del llac. Quan, d'altra banda, el centrisme tracta d'allunyar els obrers dels objectius comunistes per a facilitar (sota la màscara de l'autonomia) la seua evolució vers el reformisme, compleix una tasca que ja no és progressiva sinó reaccionària. Aqueix és, en l'actualitat, el paper que exerceix el Comitè per la Independència Sindical.

"Però aqueixes són quasi les mateixes paraules que empren els stalinistes", repetirà Chambelland; ja ho ha escrit. Seria inútil preguntar qui entaula una lluita més seriosa i implacable contra la política mentidera dels stalinistes: el grup de Chambelland o l'Oposició Internacional d'Esquerra comunista. Però un fet és cert: l'orientació de la nostra lluita és diametralment oposada a la de la "lluita" dels "autonomistes", perquè nosaltres seguim la senda marxista, mentre que Chambelland i els seus amics segueixen la senda reformista. És cert que no ho fan conscientment: mai! Però, per regla general, el centrisme mai segueix una política conscient. ¿Que potser una gallina conscient s'asseuria a covar ous d'ànec? Clar que no.

¿En aquest cas (podria preguntar-se), com es pot acusar de centrisme a dos antípodes com Chambelland i Monmousseau? No obstant, això només pot semblar paradoxal a qui no comprèn la naturalesa paradoxal del mateix centrisme; mai és igual a si mateix i ni es reconeix en l'espill, encara que es done de nassos contra d'ell.

Des de fa dos anys els centristes del comunisme oficial vénen oscil·lant violentament de dreta a esquerra, mentre que Monatte i els seus amics ho fan

d'esquerra a dreta. Els dirigents de la Internacional Comunista i de la Internacional Sindical Roja han hagut d'actuar cegament per a contenir l'onada que ells mateixos iniciaren. Aterrissats pels seus salts aventurers, els centristes de la mena de Chambelland s'afanyen a fer-se forts enfront de l'onada que s'està formant en l'horitzó. En aqueix període de transició, entre dos marejades, allò que primer es llença a la platja és al centrisme, del que neixen els més diversos moviments que parteixen en distintes direccions. No és menys cert que Chambelland o, per tal d'apropar-nos més a la realitat, Monatte i Monmousseau, són dues cares d'una mateixa moneda.

Ací crec necessari recordar com concebien el problema sindical els actuals dirigents de la CGTU i el Partit Comunista fa a penes sis anys, quan ja estaven al front del partit oficial i havien iniciat (diguem-ho de passada) la seua lluita contra el "trotskisme". En el mes de gener de 1924, després de la reunió lamentable i sagnant en la Maison des Syndicats [Casa Sindical], els dirigents de la CGTU, pressionats per a dissociar-se de tota responsabilitat per l'acció del partit i, a més a més, del mateix partit, redactaren la solemne *Declaració de la CGTU*, que deia:

“Com la preocupació que senten per l'autonomia orgànica i administrativa dels partits i sectes és tan gran com la que senten per l'autonomia de la Confederació [CGTU], els organismes responsables de la CGTU no tingueren necessitat de discutir sobre l'assemblea que la Confederació del Sena i la Joventut del Partit Comunista organitzaren sota la seua pròpia responsabilitat. Siga quin siga el caràcter dels mítings organitzats o activitats realitzades per partits, sectes i grups, el Comitè Executiu i el Buró de la Confederació, avui com ahir, no tenen la menor intenció d'abdicar del seu poder davant ningú, qualsevol que fóra. Sabran mantenir el control i el domini de l'activitat de la Confederació enfront de tots els atacs exteriors [...]

“La CGTU no té el dret ni el poder de censurar cap grup de fora, els seus programes i els seus objectius; no pot aplicar restriccions a cap d'ells sense violar la seua indispensable neutralitat i demostrar favoritisme vers algun dels partits en pugna.”

“Monmousseau, Semard, Racamond, Dudilieux, Berrar.”

Aquest és el document (realment incomparable) que perdurarà eternament com a monument a la claredat comunista i el coratge revolucionari! I al peu d'aquest document llegim les signatures de Monmousseau, Semard, Racamond, Dudilieux i Berrar.

Crec que l'Oposició d'Esquerra francesa no sols hauria de publicar el text

complet d'aquesta "declaració", sinó també donar-li la publicitat que mereix. Perquè ningú sap quines sorpreses ens prepara el futur!

Durant els anys que ens separen de la signatura de la "declaració" en la que Monmousseau, Semard i Cia. anunciaren la seua absoluta neutralitat cap al Partit Comunista i totes les altres sectes, aquests dirigents comunistes aconseguiren no poques gestes d'heroisme oportunista. Per exemple, aplicaren amb molta sensatesa la política del Comitè Anglo-Rus, basada totalment en la ficció de l'autonomia: el partit de Macdonald i Thomas és una cosa (ensenyava Stalin), però els sindicats de Thomas i Purcell són una altra força distinta. Després que Thomas, amb ajuda de Purcell, transformà els centristes comunistes en ases, aquests començaren a tenir por d'ells mateixos.

Ahir Monmousseau exigia que els sindicats foren independents, tant de les sectes com dels partits. Avui vol que els sindicats siguen una mera ombra del partit, transformant-los així en sectes! ¿Qui és el Monmousseau actual, el Monmousseau número dos? És el Monmousseau número u, el que per por a si mateix es capgirà de dins cap a fora com un guant. ¿Qui és Chambelland? És un excomunista que, aterrit pel Monmousseau número dos, es llençà als braços del Monmousseau número u.

¿No salta als ulls que estem davant de dues varietats de la mateixa espècie, o dues etapes de la mateixa confusió? Monmousseau tracta d'espantar els obrers amb el fantasma de Chambelland; Chambelland tracta d'espantar els obrers amb el de Monmousseau. Però en realitat, cadascun d'ells no fa més que contemplar-se en l'espill amb el puny estès.

Aqueix és el moll de l'assumpte, si ho mirem més de prop que *Le Cri du Peuple...* en el que hi ha més crit que poble.

El comunisme és l'avantguarda de la classe obrera, unificada pel programa de la revolució socialista. No hi ha aquesta organització a França. Només hi ha alguns elements i certa quantitat de runes. Qui s'atrevisca a afirmar que els obrers no necessiten aqueixa organització, que la classe obrera és autosuficient, que és suficientment madura com per a prescindir de la direcció de la seua pròpia avantguarda, és un miserable adulator, un cortesà del proletariat, un demagog, mai un revolucionari. Embellir la realitat és un acte criminal. Cal dir-los la veritat als obrers, i ells han d'acostumar-se a amar la veritat.

Chambelland s'enganya greument si creu que els comunistes estan en el "centre", entre Monmousseau i... Chambelland. No, els comunistes estan per damunt d'aquests dos. La posició del marxisme està molt per damunt de totes les variants del centrisme i dels seus errors. Hi ha un sol corrent en la classe

obrero capaç de transformar els sindicats en organismes de les masses i dotar-los d'una autèntica direcció revolucionària, i és el que estudia cada problema des de tots els angles, la sang i medul·la del qual estan imbuïdes de la comprensió marxista de la relació entre la classe i la seua avantguarda revolucionària. En aquesta qüestió fonamental no cap la menor concessió o silenci.

Ací, més que en cap altre terreny, cal claredat.

¹ *Què és el centrisme?*, *La Verité*, 27 de juny de 1930.